

Список використаних джерел

1. Указ Президента України від 04.09.1998 р. №981/98 «Про Концепцію виховної роботи у Збройних Силах та інших військових формуваннях України» // Армія України. – 1998. – 24 вересня.
2. Наказ Міністра оборони України від 20.03.2013 №188 «Про затвердження Інструкції з організації військово-ідеологічної підготовки у Збройних Силах України.
3. Красильник Ю.С. Патріотичне виховання військовослужбовців Збройних Сил України засобами української етнопедagogіки: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Київ. ін-т. вищ. освіти АПН України. – К., 2002. – 19 с.
4. Темко Г.Д. Виховна робота в Збройних Силах України: історія і сучасність. Монографія. – К.: Варта, 1996. – 146 с.
5. Яблонська Г. Концепція національно-патріотичного виховання у Збройних Силах України // Матеріали науково-практичної конференції. «Українській армії – державну мову і національні традиції». – Київ, 1997. – С.32–35.
6. Нещадим М.І. Системи підготовки військових фахівців у зарубіжних країнах // Військова освіта: Зб. наук. пр. – 2002. – №9. – С.76–103. – 1,50 авт. арк.
7. Нещадим М.І. Врахування досвіду країн-членів НАТО з підготовки військових фахівців у ході реформування та розвитку системи військової освіти в Україні // Україна–НАТО: стратегічне партнерство: Мат. міжнар. науково-практ. конф. – Луцьк: Наситир'я, 2001. – С.84–88. – 0,30 авт. арк.
8. Нещадим М.І. Військова освіта в Україні: історія, теорія, методологія, практика: Монографія. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2003. – 852 с. – 69,00 авт. арк.
9. Кудрявцев Ю. Подготовка командных кадров к воспитательной деятельности в ВВУЗах США, ФРГ и Великобритании / Ю.Кудрявцев // Зарубежное военное обозрение. – 2001. – №5–6.
10. Бойко О.В. Військове навчання і виховання: [навч.–метод. посіб. / О.В. Бойко, М.М. Голик, В.М. Кожевников, О.М. Чепур]. – Львів: ЛІСВ, 2007. – 153 с.
11. Шурко О.М. Особливості трансформації та формування міжнародного образу України на сучасному етапі: дис...канд. політ. наук: 23.00.02. / Шурко Олена Михайлівна. – Л., 2010. – 219 арк.

References

1. Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 04.09.1998 r. №981/98 «Pro Konceptsiyu vyhovnoi' roboty u Zbrojnyh Sylah ta inshyh vijs'kovykh formuvannjah Ukrainy» // Armija Ukrainy. – 1998. – 24 veresnja.
2. Nakaz Ministra obrony Ukrainy vid 20.03.2013 №188 «Pro zatverdzhennja Instrukcii' z organizacii' vojenno-ideologichnoi' pidgotovky u Zbrojnyh Sylah Ukrainy.
3. Krasyl'nyk Ju.S. Patriotyčne vyhovannja vijs'kovosluzhbovciv Zbrojnyh Syl Ukrainy zasobamy ukrai'ns'koi' etnopedagogiky: Avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04 / Kyi'v. in-t. vyssh. osvity APN Ukrainy. – K., 2002. – 19 s.
4. Temko G.D. Vyhovna roboty v Zbrojnyh Sylah Ukrainy: istorija i suchasnist'. Monografija. – K.: Varta, 1996. – 146 s.
5. Jablons'ka G. Konceptsiya nacional'no-patriotychnogo vyhovannja u Zbrojnyh Sylah Ukrainy // Materialy nauko-vo-praktychnoi' konferencii'. «Ukrai'ns'kij armii' – derzhavnu movu i nacional'ni tradycii'». – Kyi'v, 1997. – S.32–35.
6. Neshhadym M.I. Systemy pidgotovky vijs'kovykh fahivciv u zarubizhnykh kraïnah // Vijs'kova osvita: Zb. nauk. pr. – 2002. – №9. – S.76–103. – 1,50 avt. ark.
7. Neshhadym M.I. Vrahuvannja dosvidu kraïn-chleniv NATO z pidgotovky vijs'kovykh fahivciv u hodi reformuvannja ta rozvytku systemy vijs'kovoï osvity v Ukraini // Ukraina–NATO: strategichne partnerstvo: Mat. mizhnar. nauko-vo-prakt. konf. – Luc'k: Nastyr'ja, 2001. – S.84–88. – 0,30 avt. ark.
8. Neshhadym M.I. Vijs'kova osvita v Ukraini: istorija, teorija, metodologija, praktyka: Monografija. – K.: VPC «Kyï'vs'kyj universytet», 2003. – 852 s. – 69,00 avt. ark.
9. Kudrjavcev Ju. Podgotovka komandnykh kadrov k vospitatel'noj dejatel'nosti v VVUZah SShA, FRG i Velikobritanii / Ju.Kudrjavcev // Zarubezhnoe voennoe obozrenie. – 2001. – №5–6.
10. Bojko O.V. Vijs'kove navchannja i vyhovannja: [navch.–metod. posib. / O.V. Bojko, M.M. Golyk, V.M. Kozhevnykov, O.M. Cipur]. – L'viv: LISV, 2007. – 153 s.
11. Shhurko O.M. Osoblyvosti transformacii' ta formuvannja mizhnarodnogo obrazu Ukrainy na suchasnomu etapi: dys...kand. polit. nauk: 23.00.02. / Shhurko Olena Myhajlivna. – L., 2010. – 219 ark.

Golik N.M., Ph.D., associate professor, assistant professor of humanities, the Army Academy named Hetman P.Sagaydachnogo (Ukraine, Lviv), lendmark2014@mail.ru

Political education and its role and place in modern armed forces

A role and place of body politic as constituent of military-patriotic education in Military Powers of Ukraine is explored in the article.

Keywords: politic, history, culture, national ideal.

Голик Н.М., кандидат исторических наук, доцент, доцент кафедры гуманитарных наук, Академия сухопутных войск им. гетмана П.Сагайдачного (Украина, Львов), lendmark2014@mail.ru

Политическое образование и его роль и место в современных вооруженных силах

Раскрыт опыт политического образования в вооруженных силах стран-членов НАТО и исследуется его место и роль в системе военно-патриотического и идейного воспитания Вооруженных Сил Украины.

Ключевые слова: политика, патриотизм, культура, ментальность.

* * *

УДК 327.2

Сарбаш К.О.

аспірантка кафедри соціальної філософії та філософії освіти, Національний педагогічний університет ім. М.П.Драгоманова (Україна, Київ), sarbash.kate@gmail.com

СПЕЦИФИКА ГІБРИДНОГО ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ: ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Йдеться про особливості трансформаційних процесів в сучасній Україні. Автор здійснює аналіз процесу становлення демократичних принципів та інститутів в сучасних перехідних процесах України шляхом оцінки стану та перспектив трансформації гібридного політичного режиму. У результаті проведеного дослідження, визначивши сутність гібридного режиму та довідавшись «між демократією й авторитаризмом» автор робить висновок, що політичний режим в Україні сьогодні є гібридним.

Ключові слова: гібридний політичний режим, змалальний авторитаризм, дефектна демократія, трансформація, демократія, авторитаризм.

Методологічно найбільш характерною для України є «модель прямого переходу». Сутність моделі прямого переходу полягає в тому, що після загибелі комуністичного (тоталітарного) режиму в країні встановлюється режим електоральної (процедурної) демократії, який поступово консолідується і переростає у ліберальну (структурну) демократію.

Такий варіант продемонстрували Польща, Словенія, Естонія, Угорщина, Словаччина, Литва, Латвія, Чехія, які вже стали вільними країнами з консолідованими демократичними режимами. Про успіхи трансформації цих країн свідчить їх вступ до НАТО та ЄС – міжнародних організацій, які висувають до своїх членів високі вимоги щодо додержання політичних свобод і громадянських прав та демократичності політичного устрою. Особливості такого переходу полягають у тому, що минає дуже короткий термін між легалізацією опозиції, запровадженням багатопартійності та проведенням вільних конкурентних виборів. Внаслідок включення електорального механізму в цих країнах сформувалися біполярні партійні системи, за яких урядову владу то право-, то лівоцентристські коаліції (поки нестабільного типу). Комуністичні партії або трансформувалися у соціал-демократичні, або ж опинилися на узбіччі політичного життя. Урядова політика поєднує ліберальні реформи з заходами соціального захисту населення. У зовнішній політиці за усіх урядів домінує західний вектор, що викликає зворотну реакцію –

політичну та економічну підтримку трансформаційних процесів західними демократіями [6, с. 42].

Проте, така модель є «ідеально-типовою» (у веберівському розумінні) схемою транзиту політичного режиму в сучасній Україні. Реальне відображення дійсності не має абсолютно лінійного характеру та потребує більш ретельного аналізу трансформації українського політичного режиму та виокремлення її специфіки.

Процес трансформації політичного режиму в Україні триває два десятиліття, він має вектор переходу від тоталітаризму (комуністичного) до демократії. Цей процес характеризується, на сучасному етапі, застоєм, гальмуванням, тривалим «зависанням» демократичних і ринкових перетворень, що виводить країну за межі перехідних суспільств і ставить її в розряд держав, які належать до так званої «сірої зони» [9, с. 6].

Ф.Шміттер та Г.О'Донел запропонували схему демократичних трансформацій у різних країнах, визначивши її основні стадії. Окрім підготовчої стадії лібералізації недемократичного режиму, виокремлюють ще три стадії.

Тільки виконання головних завдань цих трьох стадій: заміни політичної еліти, заміни політичних інституцій, зміцнення і легітимації нових, демократичних інституцій забезпечує успіх демократичної трансформації в цілому [7, с. 17].

Особливістю посткомуністичної трансформації є її «по-фазове запізнення» на кожній із цих стадій, яке і впливає на становлення консолідованої демократії.

Таке відставання почалося ще із запізнення з лібералізацією комуністичного режиму. Лібералізація як перший, початковий, етап демократизації за своїм змістом є інституціоналізацією громадянських свобод. Лібералізація розпочинається внаслідок політичної кризи, вона є результатом взаємодії розбіжностей, що виникають всередині попереднього, недемократичного, режиму та незалежної організації громадянського суспільства. Це спричинило своєрідне накладання першої стадії переходу на попередню стадію (лібералізацію).

Важливою віхою у процесі лібералізації в Україні було створення в 1989 р. першої масової опозиційної політичної сили – Народного Руху України за перебудову, який відіграв значну роль у становленні громадянського суспільства та політичного плюралізму.

В середині 1990-х років розпочалася друга стадія, яка теж частково накладалася на першу і завершується вона, в основному, з прийняттям нової Конституції України, творенням інституцій молоді держави здійснюється під демократичною «ширмою». Однак те, що перехід розпочався і відбувався без заміни еліт, він набув ознак несправжності, певної сурогатності. Вже тоді успіх демократичної трансформації був поставлений у залежність від перспективи приходу до влади людей, здатних з ідейних міркувань, а не лише з корисливих мотивів очолити процес державного будівництва і суспільно-політичних змін.

Якщо міркувати стандартно, то третя стадія демократичної трансформації повинна була охопити в Україні приблизно період з 1997 по 2002 роки. Однак вона триває ще й досі. І на це є причина, на початок цього етапу внаслідок тривалого зволікання з реформа-

ми вже сформувалась нова могутня сила, не зацікавлена в чесних і прозорих демократичних процедурах – промислово-економічні групи. Якщо у першій половині 1990-х років в Україні на рівні поведінки політичних акторів спостерігався «залишковий посткомуністичний авторитаризм», то з кінця XX століття наростає загроза авторитаризму – під маскою формально встановленої демократії [2, с. 45–46].

Так наприкінці 1990-х років почалася дискусія щодо демократичної спрямованості трансформаційного періоду в Україні. В.Полохало запропонував сім рис посткомуністичного режиму, які, на його думку, були характерними для більшості пострадянських країн, в тому числі для України.

Він виокремив такі риси:

1. Відчуження більшості суспільства від влади за одночасної багатовимірної залежності від неї;
2. Однобічне підкорення громадян правилам, нормам і безконтрольне здійснення державою своїх повноважень;
3. Відсутність реальних гарантій декларованих прав людини, безпорадність індивіда перед чиновниками;
4. Тіньові присвоєння, розподіл загальнонародної власності та панування клієнтельських зв'язків;
5. Поєднання корумпованої політичної влади, тіньової економіки та кримінального світу;
6. Домінування ролі номенклатурно-корпоративних кланів, симбіоз олігархії та авторитаризму;
7. Утилітарне використання олігархами демократичних норм і процедур [5, с. 9–10].

Виходячи з вище зазначених рис, можна класифікувати політичний режим України як посткомуністичний гібридний тип суспільного устрою й політичного режиму.

Характеризуючи політичний режим сучасної України, можна погодитись з твердженням американських дослідників Г.О'Доннела та Ф.Шміттера, наша держава належить до перехідних суспільств з неконсолідованою, електоральною демократією, де старий (тоталітарний) режим зруйновано, а новий (демократичний) ще не можна вважати стабільним [1, с. 93].

Проте Ю.Мацієвський зазначає, що попри значну інерцію свого розвитку, гібридний режим сучасної України перебуває в стані протиборства з демократичною альтернативою. Перехідність у цьому контексті означає радше невизначеність остаточного підсумку їхнього змагання, незавершеність, суперечливість і непослідовність самої трансформації режиму, а отже його певну історичну самотність [3, с. 20].

Деяко інше бачення політичного режиму висловив канадський політолог українського походження Т.Кузьо. Він пропонує визначити Україну як «гібридну державу» зі змагальним авторитарним режимом. Для гібридної держави характерним є поєднання залишків старої радянської системи з новими економічними та політичними інститутами. Політичний процес у гібридній державі визначається застоєм, корупцією і домінуванням еліт, які приносять мало користі для держави та мають малу підтримку населення.

Змагальним авторитаризмом Т.Кузьо вважає режим, у якому присутні дві тенденції. З одного боку домінування промислово-економічних груп під прикриттям центристських партій у парламенті, а з іншого

спроби опозиції стримати олігархічні клани у намаганні встановити повністю авторитарний режим. Завдяки тому, що провладні політичні еліти роз'єднанні, а опозиція є досить потужною в Україні авторитарний режим не може встановитися повністю [12, с. 339].

Канадський науковець виокремив сім факторів у внутрішній та зовнішній політиці, які сприяють стабільності гібридного режиму та спостерігаються впродовж всієї незалежності України.

Він зазначає, що, по-перше, таким чинником є низька довіра суспільства до влади та державних інститутів, яка проявляється у відчуженні його від політичних процесів, окрім мобілізації населення під час виборів. Важливу роль в цьому процесі відіграє політична корупція та недовіра до влади.

По-друге, це монополізація влади, українські політичні лідери намагаються максимізувати свої повноваження та створити політичні та економічні монополії з ціллю проведення «реформ», однак мало хто використовував їх у таких цілях.

Третім фактором, який виокремлює Т.Кузьо є, як він його називає, – загрози демократії – котрий характеризується демократичним регресом, політичною корупцією та патронажем, а також погрозами в бік незалежних засобів масової інформації, що є характерним для всіх країн СНД [11, с. 101].

Наступним чинником є політичні партії та вибори. Найбільші та найвпливовіші політичні партії України зазвичай підтримуються на виборах певними областями, що призводить до протистояння останніх між собою та викликає міжрегіональні конфлікти. Однак, як зазначає Д'Анієрі, такі протистояння та конфлікти між регіонами України відіграють певну позитивну роль в державі, тому що вони є перешкодою на шляху концентрації політичної влади в руках однієї партії. Це не дає змогу сформувати сильний централізований уряд, що є важливим фактором встановлення демократії. Також важливо зазначити, що більшість партій в державі не мають чіткої та міцної ідеологічної платформи, фінансуються крупними бізнесовими групами, які не бажають їх відмінними від європейських партій, які не бажають співпрацювати з українськими, свідомством цього може слугувати виключення Соціал-демократичної партії України з Соціалістичного Інтернаціоналу [10, с. 37].

В якості п'ятого чинника Т.Кузьо називає фінансову скупість як загрозу національним інтересам, тому що вона є двигуном еліти у питаннях здійснення внутрішньої та зовнішньої політики, яка зазвичай зорієнтована на короткострокову вигоду, а не на довгострокову перспективу.

Також на політичний режим впливає багатовекторність зовнішньої політики, тому що Україна досі не може визначитись, який з векторів обрати – інтеграцію в Європу чи співпрацювати з Росією, така політика робить з держави «буферну зону» між двома полкосоми.

Останнім важливим фактором є безвідповідальність еліт перед суспільством [11, с. 102].

Т.Карозис виокремив ознаки, які характерні для гібридного режиму України, серед основних із них він називає такі: часте порушення правових норм, вибори дають непевні результати, через що мають низьку

легітимність, низький рівень довіри до державних інститутів, недосконале функціонування держави в цілому та високий рівень абсентеїзму [9, с. 10].

Сучасний політичний режим України також характеризується певними методами здійснення політики, які підводять державу до межі авторитаризму. Їх можна поділити на три основні групи: вибіркоче застосування закону, контроль економіки державною владою та контроль урядової діяльності. Перша група методів сприяє контролю над економікою, засобами масової інформації та правозастосуванню щодо вибіркочих, окремих політиків. Контроль над економікою впливає певною мірою з вибіркового застосування права, однак він також має й іншу природу – держава є власником бізнесу та виступає в ньому у якості регулятора. Таким чином, правлячі еліти отримують ресурси для проведення виборчих компаній або боротьби з опозиційними групами. Останній метод шляхом патронажу робочих місць, власниками яких виступають представники політичних партій. Це забезпечує їм підтримку без порушення демократичних вимог щодо проведення виборів у державі, результатом чого є визнання таких виборів законними та демократичними [4, с. 57].

Після розпаду Радянського Союзу та протягом всього періоду незалежності України її політичний режим можна класифікувати як «дефектна демократія». Такий тип гібридного режиму відрізняється від ліберальної демократії трьома показниками: політична участь, політична конкуренція та конституціоналізм.

Якщо в Україні політична участь, політична конкуренція та свобода діяльності ЗМІ проявлялися, хоч і з різною інтенсивністю, проте протягом всього періоду, то дотримання Конституції і забезпечення прав людини так і не стало звичкою. Навпаки домінування неформальних практик на противагу формальним інститутам, або постійна «гра з правилами», стали виразною ознакою політичної культури українських еліт та політичного режиму загалом. Таким чином, порушення конституційних прав громадян і постійне прагнення змінити правила є суттєвими дефектами української демократії. Крім того, протягом всього періоду незалежності Україна не змогла зреалізувати необхідні структурні реформи, а тому опинилася у своєрідній «сірій зоні». Блукання манівцями стало типовою метафорою для характеристики українського транзиту [8, с. 104].

В країні діють неформальні інститути: практика непрозорого та не публічного прийняття політичних рішень, патронажно-клієнтелістський принцип призначення на політичні та адміністративні посади, маніпулювання результатами виборів. Формальні та неформальні інститути дають можливість главі держави суттєво впливати на процеси прийняття рішень та замкнути на собі всю вертикаль влади, разом з цим, він стає одноосібно відповідальним за внутрішню і зовнішню політику. Це дає підстави стверджувати, що політичний режим України наближається до авторитаризму, однак є ряд певних чинників, які заважають державі стати повністю авторитарною.

1. Глибока фрагментація еліт, які впливають на прийняття політичних рішень, що не дає одноособово

або одній політичній силі сконцентрувати в своїх руках всю повноту влади.

2. Посилення тиску на ЗМІ ще не гарантує контролю над інформаційним простором і суспільними настроями. Тиск на засоби масової інформації відбувається не прямо, а у прихованій формі побажань чи замовних матеріалів.

3. Відсутність у влади інструментальної опори у вигляді сильного апарату примусу та професійної бюрократії. Без яких не може існувати авторитаризм.

4. Традиційні розколи в Україні: регіональний – між Заходом і Сходом, релігійний – між кількома конфесіями, національно-ідеологічний – між національно-державним та постколоніальним статусом України, геополітичний – про європейською та проросійською орієнтацією і, нарешті, політичний – між елітами та політично-економічними групами.

5. Низька легітимність та несформованість соціальної бази авторитаризму, політична апатія населення та не підтримка більшістю суспільства авторитарного політичного режиму.

6. Ані Заходу, ані Росії не вигідне встановлення в Україні авторитарного режиму.

7. Відсутність немає авторитарної політичної культури, авторитарних механізмів соціального контролю та авторитарної «ментальності» [13, с. 13].

Деїдеологізація українського суспільства, як важливий показник політичного режиму, викликана тим, що в державі існують структури (клани, трайби, бізнес-групи та ін.), які отримують політичне оформлення, але не стають політичними партіями за своєю суттю. Будівництво партійної системи (у західному розумінні) було зупинене появою партійно-політичних інститутів у вигляді партійних субститутів. В першу чергу мова йде про формування таких заміників політичних партій як політичні машини місцевих політичних лідерів або неідеологічні партії, що спонсорувалися центральними та регіональними бізнес-лідерами. Такі утворення та їх діяльність, яка продукувалася певними групами, змогли витіснити політичні партії з участі у електоральній боротьбі за владу до маргінальної (позаелекторальної) сфери політичного простору. Фактично мова йде про те, що політичні партії (політично-репрезентативні структури) позбавленні участі у політичному процесі, в той час як партійно-політичні субститути продукують «монополію на електоральному ринку» та створюють ефект «закритості політичного ринку» [4, с. 59].

У транзитології розрізняють два типи трансформацій – радикальний та поміркований. Радикальним шляхом перехід відбувався в тих країнах, де стара (попередня) еліта повністю втратила свою легітимність. Зміна режиму відбулася або шляхом абдикації (відречення від влади), прикладом якої є тодішня Чехо-Словаччина, або насильницьким шляхом (Румунія, Киргизстан).

Поміркований тип переходу передбачає перемогу опозиції на виборах, яка або веде переговори з старою елітою щодо шляхів здійснення реформ та методів їх реалізації, або допускає проникнення старої еліти до владних структур. Останній шлях досить тривалий. До того ж, при збереженні позицій старої еліти у владі можливі відхилення та зупинки процесів демократизації. Саме цим шляхом розвивалися події в

Україні та більшості пострадянських державах після розпаду СРСР.

Отже в Україні зі зміною перших осіб держави та значного прошарку еліти другого ешелону (голів обласних і райдержадміністрацій) політичний режим за своєю сутністю залишається гібридним. Тобто таким, що поєднує риси авторитарного та демократичного типів урядування. Тип сучасного політичного режиму в Україні можна визначити як перехідний, як електоральна демократія або змагальний авторитаризм [3, с. 39].

Рух України до кінцевого пункту політичної трансформації – консолідованої демократії, сутністю якої є вибір, який веде до формування зводу правил політичної гри, котрі є результатом домовленостей на основі взаємного узгодження в суспільстві буде залежати від успіху політичних реформ, співпраці з Європейським Союзом, розвитку громадянського суспільства та стану демократії у сусідніх державах.

На сьогодні в Україні можна констатувати лібералізацію посттоталітарного політичного режиму, конституювання т.зв. електоральної демократії (М.Вігель), як різновид «гібридного» політичного режиму. Проте побудова громадянського суспільства та мобілізація його структур – «найважливіший фактор переходу від стадії лібералізації до демократизації» але воно є слабозвиненим і не може ніяк впливати на владу [10, с. 44].

Підсумовуючи всі вище зазначенні специфічні риси трансформації політичного режиму в Україні, можна відзначити такі процесуальні особливості цього процесу: невиконання одного з початкових завдань транзиту: заміни еліти, тобто приведення до влади людей, мотивованих на радикальну трансформацію та незалежність України водночас; неправова політична культура владної верстви, її нездатність (небажання) усвідомити пріоритетність процедур і правил врядування та процесу їх формальної інституціалізації; відносна слабкість основної опозиційної сили – національних демократів, регіональна обмеженість їх впливу, а з часом – усе більша зацикленість на внутрішній боротьбі та розпорошеність; амбівалентна роль цієї сили, як рушій реформ, оскільки найбільше вони опікувалися проблемами державності і через те зайняли нішу надто м'якої опозиції; повільність реформування та стійне недовиконання найголовніших завдань кожної стадії переходу, які мали б становити платформу для перетворень на наступній стадії; слабкість і низька легітимність офіційно встановлених демократичних інституцій – спочатку через постійне гальмування реформ, а потім – через протилежну крайність: їх перманентну критику, кон'юнктурне реформування в партійно-групових інтересах та делегітимацію створюваних і змінюваних інституцій; вкорінення та розвиток неформальних інституцій упродовж перехідного періоду – через затримки зі створенням формальних (офіційно встановлених) інституцій, а потім через ігнорування та постійні неуспішні спроби реформування; поступова заміна залишкового посткомуністичного авторитаризму новим гібридним режимом на рівні поведінки певних груп політичної еліти, зміна вектора політичного розвитку наприкінці ХХ століття.

Список використаних джерел

1. Колодій А.Ф. До питання про політичний режим в Україні

(спроба транзитивного підходу) / А.Ф. Колодій // Сучасність. – 1999. – №7–8. – С.84–96.

2. Колодій А.Ф. Особливості перехідного періоду і вибір демократичних інститутів в Україні / А.Ф. Колодій // Політичний процес в Україні: стан і перспективи розвитку. – Львів, 1998. – С.44–55.

3. Мацєвський Ю. Политический режим Украины после «Оранжевой революции» / Ю.Мацєвський // Политэкс. – 2008. – №4. – С.18–40.

4. Мацєвський Ю. Чи можливе відродження авторитаризму в Україні? / Ю.Мацєвський // Політичний менеджмент. – 2011. – №1. – С.50–62.

5. Полохало В. Политология посткоммунистических обществ в Украине и России. К методологии политического анализа / В.Полохало // Полис. – 1998. – №3. – С.7–15.

6. Романюк О. Моделі посткомуністичних трансформацій / О.Романюк // Політичний менеджмент. – 2006. – №3. – С.35–50.

7. Шмиттер Ф. Размышления о гражданском обществе и консолидации демократии / Ф.Шмиттер // Полис. – 1996. – №5. – С.16–27.

8. Bunce V. Postcommunist Ambiguities / V. Bunce, S. Wolchik // Journal of democracy. – 2009. – Vol.20. – №3. – P.93–107.

9. Carothers T. The End of Transition Paradigm // Journal of Democracy. – 2002. – Vol.13. – №1. – P.6–21.

10. D'Anieri P. Structural Constraints in Ukrainian Politics / P. D'Anieri // East European Politics and Societies. – 2011. – Vol.25. – №1. – P.28–46.

11. Kuzio T. Political Culture and Democracy: Ukraine as an Immobile State / T. Kuzio // East European Politics and Societies. – 2011. – Vol.25. – №1. – P.88–113.

12. Kuzio T. Ukraine: Muddling Along / T. Kuzio // Sharon L. Wolchik and Jane L. Curry eds. – Central and East European Politics: From Communism to Democracy, Second Edition. – 2011. – Banham, MD: Roman and Littlefield. – P.335–369.

13. McFaul M. Transitions from Postcommunism / McFaul M. // Journal of Democracy. – 2005. – Vol.16. – №3. – P.5–19.

References

1. Kolodij A.F. Do pytannya pro politychnyj rezhym v Ukraїni (spoba tranzytyvnoho pidhodu) / A.F. Kolodij // Suchasnist'. – 1999. – №7–8. – S.84–96.

2. Kolodij A.F. Osoblyvosti perehidnogo periodu i vybir demokratychnyh instytutiv v Ukraїni / A.F. Kolodij // Politychnyj proces v Ukraїni: stan i perspektyvy rozvytku. – L'viv, 1998. – S.44–55.

3. Macievskij Ju. Politicheskij rezhim Ukrainy posle «Oranzhevoj revoluciji» / Ju. Macievskij // Polityjeks. – 2008. – №4. – S.18–40.

4. Macijevs'kyj Ju. Chy mozhlyve vidrodzhennja avtorytaryzmu v Ukraїni? / Ju. Macijevs'kyj // Politychnyj menedzhment. – 2011. – №1. – S.50–62.

5. Polohalo V. Politologija postkommunisticheskikh obshhestv v Ukraine i Rossii. K metodologii politicheskogo analiza / V. Polohalo // Poliss. – 1998. – №3. – S.7–15.

6. Romanjuk O. Modeli postkommunistychnyh transformacij / O. Romanjuk // Politychnyj menedzhment. – 2006. – №3. – S.35–50.

7. Shmitter F. Razmyshlenija o grazhdanskom obshhestve i konsolidacii demokratii / F. Shmitter // Poliss. – 1996. – №5. – S.16–27.

8. Bunce V. Postcommunist Ambiguities / V. Bunce, S. Wolchik // Journal of democracy. – 2009. – Vol.20. – №3. – P.93–107.

9. Carothers T. The End of Transition Paradigm // Journal of Democracy. – 2002. – Vol.13. – №1. – P.6–21.

10. D'Anieri P. Structural Constraints in Ukrainian Politics / P. D'Anieri // East European Politics and Societies. – 2011. – Vol.25. – №1. – P.28–46.

11. Kuzio T. Political Culture and Democracy: Ukraine as an Immobile State / T. Kuzio // East European Politics and Societies. – 2011. – Vol.25. – №1. – P.88–113.

12. Kuzio T. Ukraine: Muddling Along / T. Kuzio // Sharon L. Wolchik and Jane L. Curry eds. – Central and East European Politics: From Communism to Democracy, Second Edition. – 2011. – Banham, MD: Roman and Littlefield. – P.335–369.

13. McFaul M. Transitions from Postcommunism / McFaul M. // Journal of Democracy. – 2005. – Vol.16. – №3. – P.5–19.

Sarbash K.O., Postgraduate of Department of Social Philosophy and Philosophy of education, National Pedagogical University M.P. Dragomanov (Ukraine, Kyiv), sarbash.kate@gmail.com

The specificity of hybrid political regime: transformation processes in modern Ukraine

The issue is about the transformational processes in modern Ukraine. The author analyzes the specialties of establishment of the democratic principles and institutes in today's transformational processes in Ukraine by estimating the real state and the perspectives of the hybrid political regime's transformation. By determining the sense of hybrid regime and proving that it is a real existing type of political regime that can be placed «between democracy and the authoritarianism», the author concludes that political regime in modern Ukraine is a hybrid one.

Keywords: hybrid political regimes, competitive authoritarianism, defective democracy, transformation, democracy, authoritarianism.

Сарбаш Е.А., аспирантка кафедри соціальної філософії та філософії освіти, Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова (Україна, Київ), sarbash.kate@gmail.com

Специфика гибридного политического режима: трансформационные процессы в современной Украине

Речь идет об особенностях трансформационных процессов в современной Украине. Автор осуществляет анализ процесса становления демократических принципов и институтов в современных переходных процессах Украины путем оценки состояния и перспектив трансформации гибридного политического режима. В результате проведенного исследования, определена сущность гибридного режима и доказано, что он является достаточно самостоятельным типом политического режима, атрибутивно находясь «между демократией и авторитаризмом» автор делает вывод, что политический режим в Украине сегодня является гибридным.

Ключевые слова: гибридный политический режим, соревновательный авторитаризм, дефектная демократия, трансформация, демократия, авторитаризм.

* * *

УДК 32–614.2

Семигіна Т.В.

доктор політичних наук, доцент, професор, Академія праці, соціальних відносин і туризму (Україна, Київ), tv_sem@ukr.net

УЧАСТЬ ГРОМАД ВОХОРОНІ ЗДОРОВ'Я: ПОРІВНЯННЯ СВІТОВОГО ТА УКРАЇНСЬКОГО ДОСВІДУ

Ідея залучення місцевих громад та громадськості до збереження здоров'я підтримується багатьма міжнародними організаціями. Ця стаття розглядає документи глобальних акторів політики охорони здоров'я (ВООЗ, Світовий банк та ін.), звітні впроваджених міжнародних проєктів і визначає відмінності у підходах до участі місцевих територіальних громад в охороні здоров'я (медичного; з позицій охорони здоров'я; з позицій розвитку громади), аналізує відповідну практику.

Вивчення документів та інтерв'ю, проведені в Україні, засвідчують, що у вітчизняній практиці сформувався медичний підхід до участі громад і громадськості в охороні здоров'я.

Обґрунтовано, що складовою реформи вітчизняної системи охорони здоров'я мають стати заходи, спрямовані на використання підходу з позицій розвитку громади та соціальної мобілізації населення.

Ключові слова: політика, громада, охорона здоров'я, соціальна мобілізація.

Україна успадкувала від Радянського Союзу високоцентралізовану систему охорони здоров'я. Рациональна за своїм характером, вертикально побудована ієрархічна модель політичної системи, організації державної влади та управління певними галузями, зокрема, й охороною здоров'я, за радянських умов демонструвала спроможність розв'язувати проблеми. Проте вона не відповідає сучасним соціально-політичним та економічним умовам, коли формування політики охорони здоров'я перетворилось на складний процес із багатьма учасниками. Наприклад, британські дослідники Т.Форбс, Д.Еванс та Н.Скот наголошують, що для розв'язання локальних проблем охорони здоров'я необхідно визнати потребу у пошуку місцевих рішень, а не прагнути знайти у політиці підхід, який можна застосувати до будь-якої місцевості. Це вимагає гнучкості у розробці політики, за-